
ÚVOD

Vážení čtenáři,

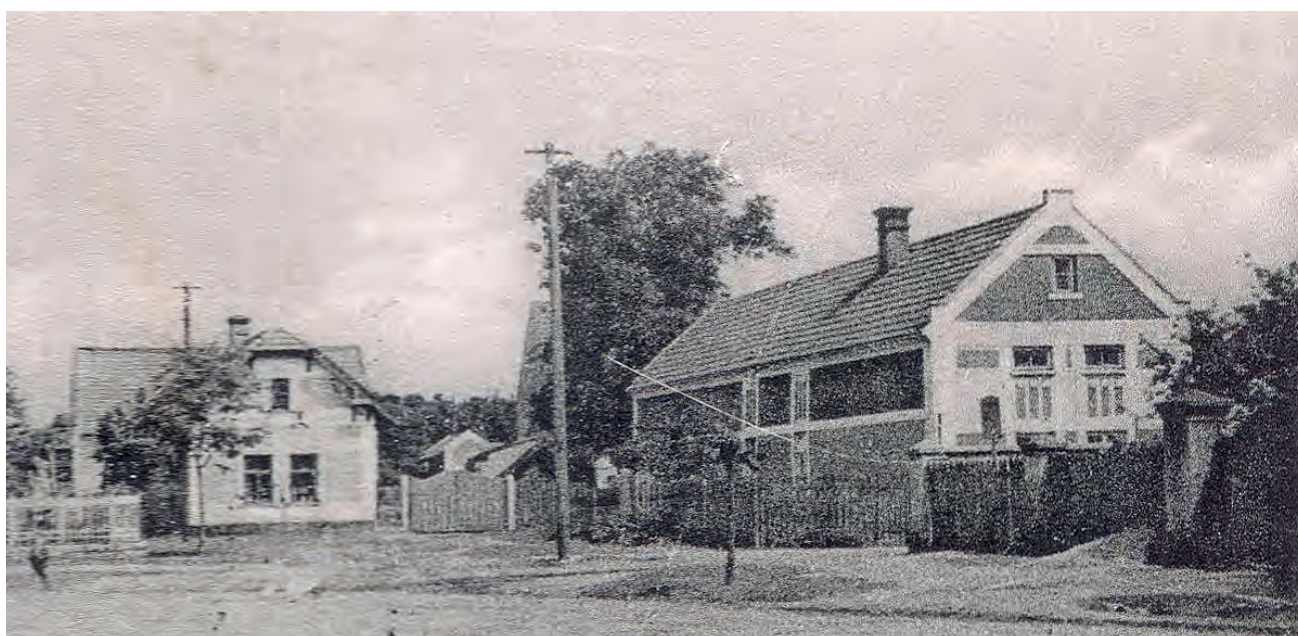
mám tu čest vás opět pozvat na další počtení, na další otevírání okének do minulosti naší krásné obce. Ve spolupráci s Oblastním muzeem Praha-východ v Brandýse nad Labem otevíráme již potřetí. S třetím dílem jsme se díky široké spolupráci vás zájemců o místní historii dostali k cifře 21 okének (kapitol).

Třetí díl byl připraven u příležitosti oslav výročí 690 let (domnělé) první zmínky o obci Lhota a s těmito oslavami spojeným setkáním rodáků. Tady bych vás rodáky chtěla moc požádat, pokud máte doma jakékoliv materiály vztahující se k vaší rodné obci, budeme rádi, pokud se o ně s námi podělíte a dovolíte nám, abychom právě díky těmto novým materiálům mohli pracovat na dalších okénkách nebo již otevřená okénka doplnit a upřesnit.

K vydání třetího dílu nám významně přispěly vzpomínky paní Dagmar Gruberové, paní Aleny Kučerové, rodiny Pilařů čp. 1 a 3 a dalších. Okénka o smolaření v našem regionu se chopil přírodovědec a zahradník Petr Jiras. Velké poděkování za trpělivost patří paní grafičce Olze Fábry.

Přeji Vám příjemné počtení a těším se na další a další okénka.

*Radka Kratochvílová
starostka obce Lhota*

HOSPODY A KRÁMKY

Hostince a obchody náležely odjakživa k místům živého setkávání, družných rozhovorů, výměny zkušeností a uzavírání dohod.

Hostinec U Musilů

Hostinec čp. 13 „U Musilů“, 1967 (archiv OÚ Lhota, fotoalbum č. IV, foto Miroslav Gottlieb).

Nejstarší zmínka se prozatím váže k době 1811-1821, kdy je hostinec čp. 13 spolu s přílehlou kovárnou evidován již v majetku obce. Oba provozy obec opakovaně pronajímala a měla z nich tedy určitý stálý roční příjem. Číslo popisné náleželo hospodě, kovárna byla k této přidružena. Roku 1821 si hospodu pronajímal „kovář a spolu šenkýř“ Václav Kohout.

Obec si hostinec podržela až do roku 1907. Tehdy jej Lhota prodala Janu Musilovi. Začala éra, která dala hostinci stabilní jméno a která

přes obtíže druhé poloviny 20. století se svým způsobem táhla téměř 100 let.

Roku 1927 Musilovi hostinec stavebně upravili (přičemž jej vylepšili o nový sál). V započatém rodinném díle pokračuje po Janu Musilovi jeho syn Václav. Po znárodnění komunistickým režimem hostinec přešel pod správu Jednoty, Václav Musil jej však mohl provozovat i nadále, dokonce i název na fasádě zůstal. Později byl znám také pod označením U Záhady (dle přezdívky pana Musila). Výše uvedená přezdívka má kořeny pa-

trně v jeho „tajuplných“ receptech (mj. lahodná cibulka na tlačenu, řízný lák na okurky, velmi chutné uzenářské výrobky), které odmítal prozradit.

Být hostinským v tehdejší vesnické hospodě nebyl žádný med. Musel se vypořádávat s opilými hosty, řešit situace, kdy ke konfliktům není daleko, poslouchat pořád dokola „rozumy“ či držet šichty dlouho do noci. Někdy až moc dlouho jako např. 12. dubna 1951, kdy za překročení policejní uzavírací doby (poslední hosté odešli v 1:45 ráno) dostal pokutu 500 Kčs (v případě nezaplacení mu hrozil náhradní trest v podobě odnětí svobody na 12 hodin).

Roku 1967 Jednota započala rekonstrukci objektu. Nastalo jeho dočasné uzavření (1967-1968). Po znovuootevření se do něj Václav Musil za pípu již nevrátil. Po nějaké době ještě nakrátko

vypomohl coby hostinský v kulturním domě, ale roku 1971 odešel do důchodu.

Nedlouho před sametovou revolucí objekt koupil obecní úřad, který se zde chystal zřídit drobné provozovny. Více obecní kronika: „*Provádí se celková rekonstrukce sociálního zařízení, vybudování místnosti pro holiče, opravy skladovacích prostor, bourání lednice a kůlen včetně likvidace kuželníku.*“

Roku 1992 byl hostinec navrácen synovi Václava Musila, panu Jaroslavu Musilovi, který jej zprvu pronajímal, a po odchodu do důchodu a přestěhování do Lhoty také krátce sám provozoval. Roku 2004 hostinec ovšem prodal manželům Čuříkovým. Tím končí rodinná tradice hostince U Musilů. Pokračuje restaurace s názvem U Blanky.

Relikt německého nápisu: „Gasthaus“ na hostinci čp. 13, 1967 (archiv OÚ Lhota, fotoalbum č. IV, foto Miroslav Gottlieb).

Název „Hospoda U Záhady“ na hostinci čp. 13, po 1968 (archiv OÚ Lhota, diapozitivy, foto Miroslav Gottlieb).

Hostinec rodiny Houšteckých

Plány na hostinec a kupecký krámkem Josefa Houšteckého pocházejí z roku 1899. V této podobě však stavba patrně realizována nebyla. Svědčí o tom protokol k chystané přístavbě krámkem Emila Houšteckého z roku 1911 i fotografie z roku 1927. Za první republiky vedl hostinec s krámkem Miroslav Houštecký, který zemřel ještě před druhou světovou válkou. Obchod musela převzít vdova.

Paní Houštecká hostinec v čp. 45 provozovala až do listopadu 1952 (k 1. prosinci 1952 byl uza-

vřen). Nevyužité místnosti následně chtěl využít MNV pro prodejnu Jednoty, kterou plánoval přesunout z malého prostoru u pana Krkavce v čp. 18, což se také následujícího roku stalo.

Hostinec čp. 45 „Houšteckých“ (vlevo), 1927 (archiv OÚ Lhota, pohlednice).

Hostinec Na Malém plácku

Slavnostní otevření proběhlo v roce 1960. Tehdy byl ovšem v čp. 66 zřízen pouze výčep. Pípu věnoval pan Václavík (syn majitelky někdejšího Lesna). Výčep se otvíral jen při slavnostních událostech, zábavách či jiných akcích. V roce 1968 proběhla adaptace daného objektu. Po ní nastoupil na místo výčepního Václav Musil (do důchodu odešel v roce 1971). V roce 1972 převzal restauraci OB (Osvětové besedy) národní podnik

RaJ (Restaurace a jídelny) Kralupy nad Vltavou. V roce 1985 probíhá další adaptace interiéru a restauraci Na Malém plácku přebírá Jednota Mělník. Od roku 1991 obec již restauraci pronajímá sama. V roce 2008 ji však prodala panu Borůvkovi, který provoz zachoval. Roku 2014 obec restauraci koupila nazpět do svého majetku a od té doby ji opět pronajímá.

Koncert na oslavu vybudování veřejného osvětlení, 2. 8. 1969 (archiv OÚ Lhota, fotoalbum č. VI, foto Miroslav Gottlieb).

Manželé Chejloví ze Dřís, zaměstnanci restaurace Osvětové besedy ve Lhotě, 70. léta 20. století (archiv OÚ Lhota, fotoalbum č. VIII, foto Miroslav Gottlieb).

Krámek v čp. 16, kolem 1910 (archiv OÚ Lhota, pohlednice).

čp. 16

V 18. či 19. století bývaly na obecních plochách uvnitř již zastavěného území zřizovány obecní domky využívané pro potřeby obce, ubytování nemajetných, pasáka, poslíčka a podobně. Jejich umístění někdy působí trošku rušivě („čouhají“ na návsi, přiléhají k návesnímu rybníku apod.). Obdobně je tomu i ve Lhotě. Objekt čp. 16 se na počátku 20. století skládal z obecního „*kupeckého krámký*“ a přimknutého obecního „*domku, který sloužil za chudobinec*“ (předchůdce chudobince, o kterém jsme psali ve 2. dílu našeho sborníku

vydaném roku 2021). Kupecký krámek koupil do svého majetku v letech 1908-1909 pan Žižka, v předešlé době býval obcí pronajímán (např. roku 1899 na šest let patrně Karlu Skorkovskému). Při prodeji panu Žižkovi si obec vymínila možnost užívat daný domek coby chudobinec až do postavení chudobince nového, což se o pár měsíců později také stalo. Po panu Žižkovi získal nemovitost nedlouho před druhou světovou válkou kolář Jaroslav Tuzar.

Dnes se v daném prostoru v objektu švestkové barvy nachází Lhotecká palírna pana Lípy, kde si (nejen ze švestek) můžete nechat vypálit pálenku.

čp. 18

Roku 1932 otevřel pan Houštecký v čp. 18 pobočný smíšený obchod k hlavnímu v čp. 45. Obchod však byl v polovině 30. let po úmrtí pana Houšteckého uzavřen a krátce před druhou světovou válkou prodán manželům Krkavcovým, kteří jej zrekonstruovali.

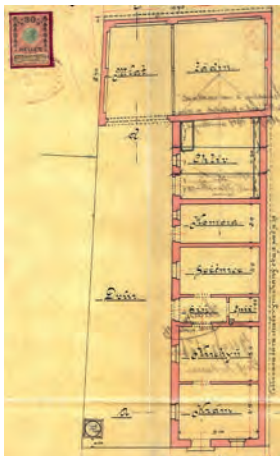
S nástupem komunistického režimu byl krámek Jaroslava Krkavce znárodněn a stala se z něj prodejna Jednoty (1949). Podobně jako v případě hostince Václava Musila, mohl i pan Krkavec v prodejně zůstat jako její vedoucí. Roku 1953 nastal přesun krámký do čp. 45.

Palírna pana Lípy v čp. 16, 2017 (archiv OÚ Lhota).

čp. 19

Dům s krámem postavili patrně manželé Josef a Barbora Petrovi po roce 1904.

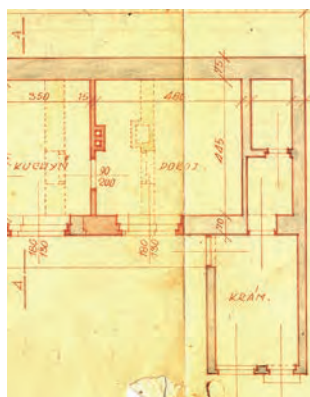
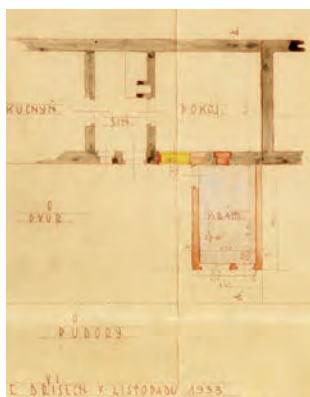

Plán čp. 19 s krámem, 1904 (archiv OÚ Lhota, plány a spisy stavební komise).

Roku 1913 se majitelem domu stali manželé Reinerovi. Pan Reiner, původem ze Dřís, obchodoval se zeleninou. V roce 1934 si obchod pronajal pan Štěpánek. Začlenění krámků do obytného prostoru domu pak vidíme na plánech chystané adaptace domu z roku 1957.

čp. 42

Z roku 1933, a následně 1946 se dochovaly plánky přístavby krámků k domu čp. 42 řezníka Karla Pecha. Nevíme, zda přístavba dle prvního plánu byla zrealizována, v případě druhého však ano. Plánek z roku 1946 se jistě vztahuje k zřízení řeznické a uzenářské provozovny. Syn Jaroslav Pech dodává, že tatínek měl řeznictví původně po nastěhování se do Lhoty provozovat v čp. 50. Provozovnu adaptovanou po válce v čp. 42 kvůli nástupu komunistického režimu snad prý ani pořádně neotevřel.

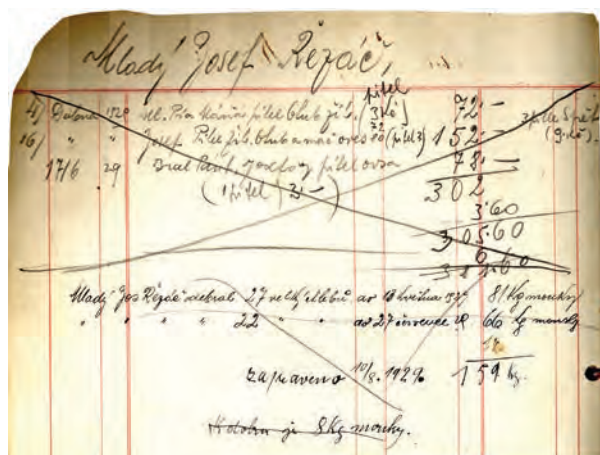
Plánky na přístavbu krámků při čp. 42, 1933 a 1946 (archiv OÚ Lhota, plány a spisy stavební komise).

čp. 45

Krámek se nacházel v hospodě Houšteckých, kteří jej provozovali spolu s hostincem.

Dle dochované „Pomocné knihy“ vedl krámek koncem 20. let 20. století Miroslav Houštecký. V knize vidíme, že se běžně prodávalo takzvaně „na sekeru“. Třeba od 26. května do 9. června 1929 prodal na dluh pan Houštecký lhoteckému sboru dobrovolných hasičů celkem 16 položek od piva pro členy sboru, přes barvu na opravu hasičské kůlny, chléb, klubko motouzů až po polévku, limonády a housky pro pohoštění devíti dětí z Hlavence.

Hostinec s obchodem paní Houštecká provozovala až do prvních let vlády komunistického režimu. Roku 1953 se do krámků přestěhovala Jednota z čp. 18, která zde působila do počátku 70. let 20. století, kdy se otevřela nová (současná) prodejna v čp. 47.

Jedna ze stran „Pomocné knihy“ (soukromý archiv Miroslava Novotného).

čp. 47

Současný obchod byl otevřen na konci roku 1971.

čp. 117

V roce 1995 zahájili manželé Vejdělkovi prodej potravin a nápojů v prodejně zřízené při svém objektu čp. 117. Prodejna sloužila jak místním, tak zejména chatařům. Nakoupit se tam dalo až do roku 2014.

Pojízdná prodejna

Kolem přelomu 60. a 70. let zajišťovala prodej masa ve Lhotě Jednota prostřednictvím pojízdné prodejny.

Prodej na ulici před čp. 45, 1966 (archiv OÚ Lhota, fotoalbum č. II, foto Miroslav Gottlieb).

Obchod v čp. 47, 70. léta 20. století (archiv OÚ Lhota, foto Miroslav Gottlieb).

Pan Šulc za pultem pojízdné prodejny masa, 1969 (archiv OÚ Lhota, diapozitivy, foto Miroslav Gottlieb).

Pojízdná prodejna masa, 1969 (archiv OÚ Lhota, foto Miroslav Gottlieb).

VZPOMÍNKY NA ŘEMESLNÍKY A ŽIVNOSTNÍKY

Manželé Krkavcovi se syny Jaroslavem a Janem, 1949 (soukromý archiv rodiny Krkavcovy).

Po hostincích a krámcích se podíváme na další živnosti a řemesla. Začínáme již zmíněnou kovárnu, která stávala na konci obce (dnešní čp. 62 při výjezdu na Dřísy). Jako jinde byla i ve Lhotě snaha umístit z hlediska požáru nebezpečný provoz, kde se pracovalo s otevřeným ohněm, na kraj vesnice. Jak již víme, bývala kovárna původně obecním objektem spolu se sousední hospodou čp. 13 (hospodu obec roku 1907 odprodala rodině Musilových, ovšem kovárnu si tehdy ještě ponechala). Pronájem kovárny byl pravidelně dražen, např. roku 1893 vydražil kovárnu na šest let pan František Červenka. Při jedné z dalších dražeb, roku 1909, čteme v dokumentech popis tehdejšího objektu. Zmiňována je světnice, komora a kovářská dílna. Pronajata byla na šest let za roční nájemné 140 korun Josefu Hartmanovi, kovářskému mistrovi a zkušenému podkováři z Přívor. Nájem mu byl prodlužován, byť roku 1921 se dostal do sporů, při kterých kovárnu málem získal Antonín Malý. Ten se o pět let později

přeci jen dočkal, když od obce kovárnu koupil do svého majetku (1926). Mnoho si ji ovšem neužil, neboť roku 1929 zemřel a v provozu kovárny jej tak následujícího roku vystřídal pan Šolc.

Velice cenné vyprávění o zdejších živnostnících a řemeslnících podává Dagmar Gruberová:

„Ve 30. a 40. letech 20. století byla Lhota poměrně malá, ale čilá vesnice. V té době měla dvě hospůdky a tři ‚krámy‘ (obchůdky), již dříve [pozn. v 2. dílu našeho sborníku vydaném roku 2021] zmíněnou trafiku, kovárnu a truhlárnu.

Na konci obce (směr Dřísy) se nacházela docela velká hospoda ‚U Musilů‘. Tam měli i velký taneční sál, kde se pořádaly všechny plesy, pouťové a posvícenské zábavy. Druhá hospoda byla malá, spojená s krámkem. Vlastnila ji paní Houšteká. Byla v dnešní Hlavenecké ulici. Dnes tam žije dcera, paní Jaroslava Hájková.

Ten krámek paní Houšteké byl poměrně malý. Větší krámek se nalézal v ulici Boleslavská. Vlastnili jej manželé Krkavcovi. Tam jsme chodili hlavně

V. Musil přezdívaný Záhada, hostinský v čp. 13 (vlevo) a kovář J. Šolc z čp. 62 (vpravo), 1966 (archiv OÚ Lhota, fotoalbum č. II, foto Miroslav Gottlieb).

pro mouku, cukr, droždí apod. Další, poměrně větší krámek vlastnili manželé Štěpánkovi. Do tohoto krámku se chodilo nakupovat pečivo, mléko i ostatní potraviny. Také prodávali drobné nářadí jako hrábě, kosy, košíky atd. Krámek byste našli v dnešní ulici Hlavnovská.

Na konci obce hned vedle hospody „U Musilů“ byla kovárna. Vlastnil ji pan J. Šolc. Takovou kovárnu tehdy lidé na vsi ještě stále velmi potřebovali. Kromě kování koní se využívala pro různé opravy hospodářského vybavení, vozů atd. Další potřebný provoz představovala truhlářská dílna pana Tuzara. Mít na vsi truhlárnu byla pro Lhotu velká výhra. Hodně nářadí a různých zařízení v hospodářství bylo ze dřeva, stejně tak dřevěný nábytek. To všechno toho truhláře velice potřebovalo.

V naší obci byly nejen dílny, ale žili zde také drobní řemeslníci. Na Malém konci směrem na Starou Bolešlav bydleli poslední dům po pravé straně Šormovi. Pan Šorma byl takový „Ferda Mravenec“ – práce všeho druhu. Hlavně opravoval jízdní kola, protože na kole jezdil ve Lhotě každý. Kolo bylo nejrozšířenějším dopravním prostředkem v obci. Dále pan Šorma opravoval a brousil nože, nůžky i nože do mlýnku na

„Ferda Mravenec“ Václav Šorma z čp. 84, 80. léta 20. století (soukromý archiv Václava Šormy ml.).

Zedník Antonín Nezbeda, 1966 (archiv OÚ Lhota, fotoalbum č. II, foto Miroslav Gottlieb).

maso. Pro lhotecké hospodyně to byla velká pomoc. V ulici K Lesnu bydleli bratři Václav, Antonín a Josef Nezbedovi. Václav se živil jako krejčí, Antonín byl šikovným zedníkem. Za rohem v ulici Příčná bydlel s rodinou Josef a ten pracoval jako elektrikář. Hlavně zedník a elektrikář byli na vsi moc potřební. V dnešní ulici Spojovací žili Kučerovi. Švec pan Kučera byl dalším potřebným řemeslníkem. V ulici Na Průhonu bydlela rodina Ryšavých. Paní Ryšavá se živila jako švadlena. Byla velmi šikovná, ale i ochotná něco naučit, a tak některé dívky se od ní učily šít, aby uměly vzít alespoň jehlu do ruky a mohly si v domácnosti zašít, co bylo potřeba. Později po roce 1950 působila ve Lhotě ještě jedna švadlena, paní Gottliebová. Ta byla stejně šikovná. Hodně lidí si ji jistě ještě pamatuje. Bydlela s rodinou v dnešní ulici Borová ve vile, která patřila panu Královi. Lhota měla „své“ řemeslníky, a tak měla „první pomoc“ dobře zajištěnu.“

Blažena Ryšavá (roz. Brůžková z Konětop), švadlena z čp. 39, 1955. Výuční list Blaženy Ryšavé, 1930 (soukromý archiv Ivanky Kolínské).

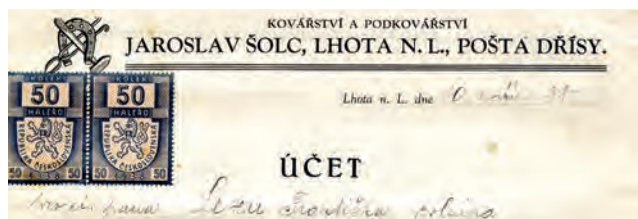

Připojujeme vzpomínku Dagmar Gruberové na zahradníka Františka Peprného: „...Byl to kovaný Moravák. Pocházel od Přerova a měl bratra Emila, a také synovce Emila. Všichni byli zahradníci. František si po vojně namluvil Marii Ederovou, roz. Müllerovou ze Dřís. Mařenka měla z prvního manželství dceru Miroslavu. František jí plně nahradil otce. Bydleli v zahradnickém domku ve velké zahradě u vily továrníka pana Krále. Pěstovali zeleninu a ovoce i kytky pro rodinu pana Krále. Také dodávali zeleninu do kuchyně Lesna. František byl v celé Lhotě oblíbený. Radil lidem ohledně pěstování kytek a stromů, hlavně ovocných. V roce 1947, když bylo Mirce 14 let, byla v lese směrem na Starou Bolešlav zavražděna chlapem z Borku... Po nějakém

čase, když byla Králova vila a celý objekt vyvlastněn ve prospěch obce, se Peprných odstěhovali do Dřís, kde koupili od jednoho příbuzného dům se zahradou. František pracoval potom jako zahradník v komunálních službách v Brandýse nad Labem. Zemřel někdy v polovině 80. let. Jeho žena zemřela mnohem dříve.“

Dagmar Gruberová hovoří o dětství částečně stráveném po boku babičky Emilie Nezbedové, prvoválečné vdovy se čtyřmi vlastními syny a jednou nevlastní dcerou, která od poloviny 20. let ve Lhotě provozovala trafikku: „...Babička Emilka chodila pro zboží do Brandýsa nad Labem. Tam byla v dnešní Pražské ulici tzv. abalda. To byla předchůdkyně dnešního velkoobchodu (se zaměřením na tabák). Jednou za 14 dní nebo 3 týdny chodila pro zboží pěšky přes les. Cigarety a tabák nosila na zádech v ruksaku. Pěšky chodila, protože neuměla jezdit na kole. Někdy měla štěstí, že na zpáteční cestě ji svezl pan Krkavec, který byl v Brandýse se zeleninou na trhu. Když jsem byla asi sedmiletá, chodívala jsem s babičkou. Měla jsem svůj malý ruksáček a už jsem nosila také malý nákup. Myslím, že si babička vybírala dny, kdy byl v Brandýse trh, abychom se na zpáteční cestě mohly svést. Když byl pan Krkavec ten den doma, šlapaly jsme obě cesty pěšky...“

Stavební plány a dokumenty uložené na místním obecním úřadě nakrásně dokládají snahy zdejších podnikavých obyvatel zřídit si alespoň malý krámk a či provozovnu prostřednictvím drobné přístavby ke starší obytné budově. Upřesňují též vznik některých provozů jako např. zřízení provozovny na krouhání a konzervování zelí při čp. 49 (viz plány z roku 1941 a povolení okresního úřadu v Brandýse n. L. z téhož roku). Relikt zděných kádí se dosud v objektu nachází. Snímek z 30. či 40. let 20. století nám zase ukazuje provozovnu holiče a kadeřníka v čp. 50.

Okénko o lhoteckých živnostech a řemeslech uzavíráme osobní vzpomínkou výtvarnice Aleny Kučerové na své prarodiče, především na dědečkovu ševcovské řemeslo: „Rodiče mého otce pocházeli z vesnic poblíž Jaroměře, z Opočnice a Ha-

břiny – děd Josef Kučera (* 1884) a babička Anežka (* 1885). Dědeček se vyučil ševcovině a začal se tím živiti ve městě Liberci, kde s babičkou vychovali 3 syny, a žili zde několik klidných let vedle obyvatel německých i židovských. Klid zde skončil před blížící se válkou v letech 1938-1939. Po Henleinových výstupu tu Češi už nemohli žít, utíkali, hledali v Čechách místo vzdálenější od hranic, a u Staré Boleslavi, ve Lhotě byl ke koupi malý domek s jednou místností. Koupili jej i s parcelou a zvětšili o pokoj a verandu. Pro malé zvířectvo mohli využít i zděné chlívk y na dvorku, které tu již stály a stojí tu dosud.

Ševcovské práce děd provozoval v kuchyni. Pod oknem stál jeho verpánek se vším potřebným nářadím. Lepidla se vařila zde na sporáku. Děd opravoval různé pracovní boty způsobem, jak si sedláci přáli, a i botky normální, i řemeny a jiné kožené výrobky. Hotové dílo jsem někdy šla s ním do nedalekých vesnic donést majitelům. Ti nám často na naši zpáteční cestu lesy a poli dávali chléb se sádlem, nezapomenutelně dobrým.

Prarodiče pocházeli z kraje kopcovitého. Zdejší veliké polabské roviny si ale zamilovali, jak podél lánů polí zde do dálky vedou strouhy s proudící čistou vodou, pěkně udržované, jak zde bují tráva, na březích pokosená, pak sušená v kupkách pro dobytek, který tehdy hlučel v celé Lhotě. V létě po polní práci hospodáři své páry tažných koní přiváděli k velkému rybníku „U Zvoničky“ ku plavení, a byl krásný pohled na radost těch ryzáků, hnědáků i vraníků a hospodářů, co některých jména ještě pamatuji.“

Později, když paní Alena dospěla a dala se na uměleckou dráhu, stála vzpomínka z dětství a dědečkovu řemeslo za osobitou grafickou technikou spočívající v perforování (dírkování) plechu:

„V padesátých letech jsem studovala na Vyšší škole uměleckoprůmyslové v Křižovnické ulici grafický odbor, a dále i na UMPRUM. Pro takovou práci je nutné mít desky zinkové a měděné, které pro mne byly velmi drahé. Zahlédla jsem však v prodejně plechy levné, konzervové, i v různých sílách, ale žádným klasickým způsobem se na nich nedalo pracovat. Vzpomínka na dědovu práci před flokováním podrážek obuvi jeho různými šídly však nabízela novou grafickou techniku, kterou jsem mohla dlouhá léta používat pro tisk mnohobarevný plošný i hlubotiskový. Oba takové způsoby vyžadují dosti námahy, ale má to výhodu, že samy matrice jsou mělké trvalé reliéfy.“

Skleník Peprných čp. 99, leden 1947 (archiv OÚ Lhota, foto Miroslav Gottlieb).

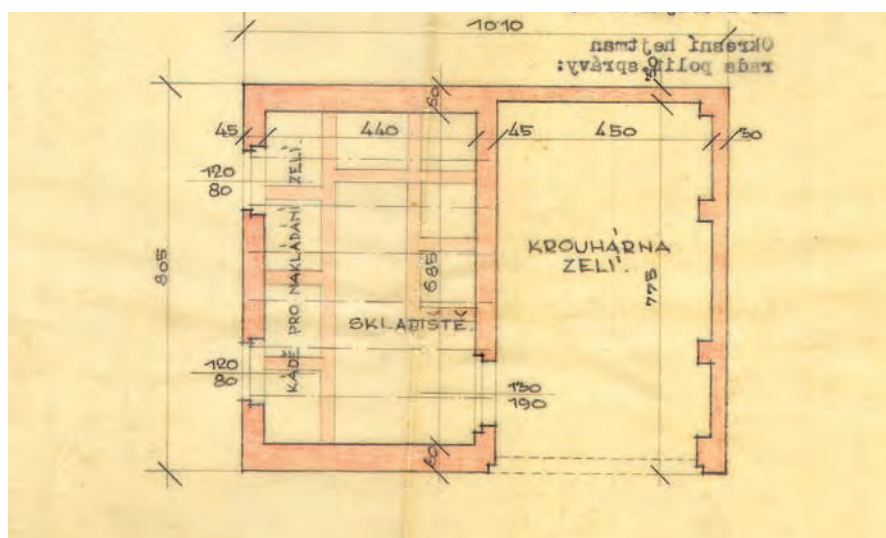
Zahradník František Peprný, červen 1949 (archiv OÚ Lhota, foto Miroslav Gottlieb).

Marie Peprná, listopad 1949 (archiv OÚ Lhota, foto Miroslav Gottlieb).

Švadlena Zdena Gottliebová z čp. 98, březen 1947 (archiv OÚ Lhota, foto Miroslav Gottlieb).

Krouhárna zelí při čp. 49, 1941 (archiv OÚ Lhota, plány a spisy stavební komise).

Švec Josef Kučera, dědeček Aleny Kučerové, kolem 1945 (soukromý archiv Aleny Kučerové).

Perforovaná (dírkovaná) matrice díla Aleny Kučerové „Před zápasem“, 1978.

Sekáček vyrobený kovářem Antonínem Malým z čp. 62.

Kadeřnictví v čp. 50, 30.-40. léta 20. století (soukromý archiv rodiny Nepomuckých).

OBECNÍ ZAMĚSTNANCI

V 19. století si již valná část obcí ku svým potřebám a potřebám svých obyvatel „držela“ pro zajištění určitých služeb zaměstnance.

Hlavička dopisního papíru OÚ Lhota z doby Rakouska-Uherska.

Ponocný

19. dubna 1900 byl na schůzi obecního výboru ve Lhotě zvolen na dva roky ponocným, zvoníkem a obecním poslem František Špaček. Na téže schůzi si výboři za polního a lesního hlídače vybrali na jeden rok Josefa Houšteckého. Do služby se měli oba poprvé dostavit 15. května 1900, což nakonec učinil pouze František Špaček (Josef Houštecký se pozice hlídače vzdal). František Špaček započal onoho dne více než čtyřicetiletou éru, během které sloužil obci a jejím obyvatelům v různých pozicích. Jaké byly povinnosti ponocného?

„Ponocný je povinen po 9. hodině večerní zjednat ticho v obci, správně vykonávat službu noční, zvonění a obsluhu obecnou.“ Pokud by v noci chytil zloděje, pak mu náležela polovina z vydobyté pokuty.

V pracovní náplni zdejšího ponocného bylo i zvonění na zvon zvoničky a doručování zpráv a zásilek.

Ponocný si na přelomu 19. a 20. století ve Lhotě vydělal 45 zlatých ročně na hotovosti, tj. 90 tehdejších korun (polévka v hospodě stála 10 haléřů, oběd cca 50 haléřů, kniha od 1 koruny výše, 1 kg másla něco přes 2 koruny, košile cca 5 korun, kabát ale klidně 30 či 40 korun). Měl však zajištěné ubytování v obecní pastoušce (v podobě pouze jedné komory) a dostal k dispozici pro své účely dva dílce obecních polí. Po vsi již za první republiky kolovala povídka o lhoteckém ponocném Hanžlíkovi, žijícím snad někdy v 19. století, který obec v zimě prý neobcházel (snad aby se uchránil od chladu), ale troulil přímo z okna své světnice na mohutný pokovaný roh z uherského vola, což byla ve zdejším kraji nezvyklá, pozornost budící vzácnost. Jisté noci, když troulil „jedenáctou“, mu měl kdosi zvenčí roh vytrhnout a beze stopy s rohem zmizet. Pověst skutečně může mít pravdivé jádro.

Polní a lesní hlídač

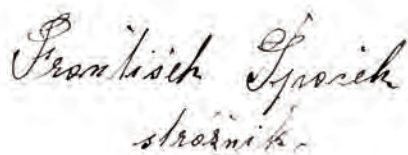
„Povinností hlídače je opatrovati lesy i pole po celý rok, a sice veškerá pole v katastru lhoteckém, zamezovati pasení hus a hovězího dobytka... Též jest povinností jeho hlídati zvěř [myšleno divokou].“ Polní hlídač neměl právo po hospodářích požadovat žádné odměny nebo „motivační“ dary.

Hlídač obdržel 70 zlatých ročně (tj. 140 tehdejších korun) a něco zelí (jak víme, nouzí o zelí ve Lhotě netrpěli).

Josefa Houšteckého, který po výše zmíněném výběru roku 1900 do služby nenastoupil, nahradili při nové volbě zastupitelé ponocným Františkem Špačkem. Ten službu hlídače přijal, ovšem ponechal si i „ponůcku“. Dnes bychom řekli, že zde nastala kumulace funkcí. Kdy dotyčný spal, se můžeme jen dohadovat.

Strážník

Skutečného obecního strážníka se ve Lhotě dočkali ještě za Rakouska-Uherska. Stal se jím v konkurzu realizovaném v září 1918, světe div se, František Špaček, výrazná postava Lhoty a nejbližšího okolí 1. poloviny 20. století. Od roku 1918 zde tedy působil jako klasický obecní strážník. Do výslužby odešel až za 2. světové války (1941). Se Špačkovým odchodem zvolilo zastupitelstvo za nového strážníka Václava Huňka. Po svém předchůdci převzal vícero povinností, mj. i funkci posla.

Podpis strážníka Františka Špačka, 1928.

František Špaček, bývalý obecní strážník, kolem poloviny 20. století? (soukromý archiv Marie Mrázové).

Poslíček

V historických dobách poslíček procházel obcí, na určených místech se zastavoval a bubnováním upozorňoval sousedy, že nese více či méně důležitou zprávu. Poté, co sousedé vyběhli ze svých domů, mohl shromážděnému davu onu zprávu oznámit. Praxe bubnování se leckde udržela až do doby druhé světové války nebo i krátce po ní. Bylo tomu tak i ve Lhotě. Dopis MNV adresovaný ONV z roku 1951 odhaluje podrobnosti: „Vzhledem k tomu, že zdejší národní výbor nemá

dosud místní rozhlas a obecní posel Václav Huňek, který bubnováním upozorňoval občany na všechny předpisy a nařízení, vystoupil dne 31. srpna 1951 ze služeb MNV, nemáme nyní nikoho, kdo by správně informoval zdejší občany... Jiného obecního posla nemůžeme získati, neboť žádný občan nechce tuto funkci vykonávati za 514 Kčs měsíčně. Také by nám nový bubeník nebyl nic platný, neboť obecní buben jest rozbit, nelze ho již opravit a poslední rok užívali jsme vypůjčeného bubnu z obce Dřís.“

Václav Huňek, nástupce F. Špačka, 1966 (archiv OÚ Lhota, fotoalbum č. II, foto Miroslav Gottlieb).

Dřevý buben neznámé provenience, podobný patrně mívál i poslíček ve Lhotě (OMPv, historická sbírka, inv. č. HIS 824).

Pastevecký roh ze Dřevčic, přelom 19. a 20. století, podobný roh mohl mít i některý ze lhoteckých obecních pasáček (OMPv, historická sbírka, inv. č. HIS 803).

Chovatel obecního býka

Svým způsobem jako obecního zaměstnance můžeme vidět také člověka, který se staral o veřejného plemeníka, tj. býka, berana, kance nebo kozla.

Nejtypičtějším případem býval obecný býk. Kromě tažné síly neskýtalo samčí potomstvo pro jednotlivé hospodáře mnoho výhod. Spotřeba krmiva a další péče byla náročná, a tak si hospodáři přes zimu většinou nechávali jen krávy. Obecní býk býval v obci zpravidla jeden. Sloužil k zabřeznutí krav jednotlivých hospodářů. Mohl být buď v majetku obce, nebo některého z hospodářů, který za jeho půjčování dostával roční obnos, někdy vylepšený o možnost zdarma užívat vybrané obecní pozemky. Avšak i v případě, že byl obecním majetkem, musel, vzhledem k tomu, že obec neměla vlastní stáje, být za úplatu svěřen

některému místnímu hospodáři. Obecní býk se měl dobře. Všichni se mu snažili „dopřát“ a rovněž dovolovali, aby ten, kdo o něj pečuje, jej mohl využívat jako tažnou sílu. Chtěli, aby byl býk ve formě. Býci se připouštěli většinou koncem léta.

Z prostředí Lhoty máme smlouvu z roku 1939, která ozřejmuje, že se Josef Houštecký z čp. 11 v té době zavázal pořídit do svého majetku plemenného býka, který bude k dispozici i ostatním hospodářům. Josef Houštecký zajišťoval plemeníka i během následující války. Co se vepřového týče, máme doloženého lhoteckého obecního kance rovněž v době války, konkrétně k roku 1943, kdy jej choval Alois Kolínský v čp. 19. Ve smlouvě je výslovně uvedeno, že chovatel může připouštět ke kanci pouze „*plemenice chované v obvodu obce Lhota-Hlavenec-Dřísy-Ovčáry*“.

Pasáček

Pastýř nedílně náležel ke koloritu našich obcí. Býval každoročně najímán na následující sezonu. Pastýř pásal veškerý dobytek vyjma tažných koní a dojných krav. Zvířata nebyla majetkem obce, nýbrž jednotlivých hospodářů. Pasáček je jen přes den na pastvě hlídal. Bydlel v pastoušce. Ráno prošel vesnicí, přičemž troubil či práskal bičem a hospodáři, jejich děti nebo čeledí mu již vyháněli dobytek na ulici. Večer při návratu z pastvy se jednotlivé kusy zpravidla již samy odpojily od velkého stáda a u vrat své usedlosti čekaly, až je jejich majitelé pustí dovnitř.

I ve Lhotě měli svého obecního pastýře. Odkazuje na něj jak někdejší přítomnost „pastoušky“, tak jej také přímo zmiňují různé dávné výkazy (např. ze seznamu žáků triviální školy ve Lho-

tě z roku 1841 víme, že otec Václava Pecháčka z čp. 16 byl právě „*obecním pasákem*“). Obecní pastouška je zmiňována v ještě starších dobách, např. roku 1805.

S pastvou dobytka, případně drobnějšího zvířectva jako jsou husy, souvisí i pomístní jméno U Přelízky doložené při ústí ulice K Lesnu do ulice Boleslavská. Názvy odvozené od „přelízky“ jsou v Polabí hojné (např. ulice U Přelízky ve Vrábí). Přelízky bývaly dřevěné či zděné zábrany (nízké ploty, zídky či závory), které mohl člověk snadno překonat, ale domácí zvířectvo nikoli. Smyslem bylo zabránit zvěři buď v úniku z obce či naopak v zaběhnutí se z pastvy např. na náves. V případě Lhoty předpokládáme užití dřeva (snad nějaká forma závory v cestě či závora doplněná o nízký plůtek?).

Hlavička dopisního papíru archiv OÚ Lhota z doby první republiky.

CHALOUPKY JAKO VE SKANZENU

Vedle školy položený domek s prkenným štítem zakončeným kabřincem a doškovou střešou, kolem 1910? (archiv OÚ Lhota, pohlednice).

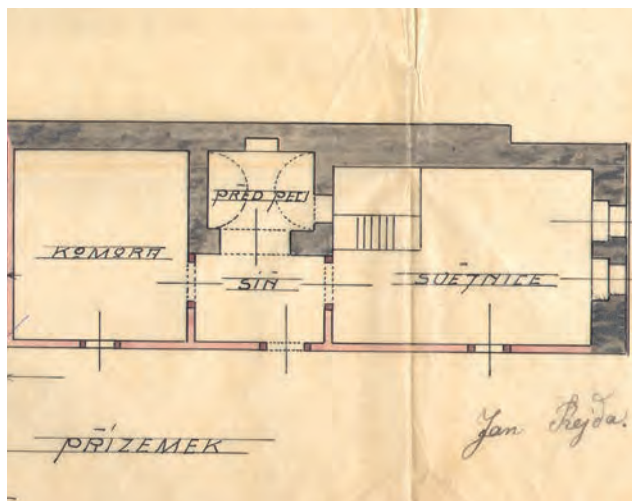
Pro poznání zmizelé tváře Lhoty, v níž se ještě v 19. století návštěvník setkával s obrázky podobnými těm, které spatřujeme při návštěvách skanzenů, jsou klíčové staré fotografie. Pokud takové starší snímky vlastníte, moc prosíme o jejich zapůjčení k okopírování autorům, OÚ Lhota nebo OMPv v Brandýse nad Labem.

Pojďme se nyní společně prohrabat fotografiemi, které již máme k dispozici a vyčíst z nich to podstatné pro historii vesnické architektury obce. Již mapy stabilního katastru z roku 1842 nám naznačují, že se v případě Lhoty jednalo o ves s mimořádným zastoupením dřevěných, doškových a jiných spalných materiálů na konstrukcích staveb (podrobněji jsme se tomuto jevu věnovali v 1. dílu našeho sborníku vydaném roku 2020).

Shromáždíme-li všechny nám dostupné staré snímky, na kterých lze vyhledat usedlosti se stopami historických konstrukcí typu prkenný štít, roubená stavba, došková střecha, shledáme tyto prvky prozatím u přibližně deseti samostatných dvorů. Až na jeden případ (snad čp. 49) najdeme všechny v historickém jádru obce.

Vraťme se na chvíli do zmíněných skanzenů.

Zhruba od 13. či 14. století český venkov ovládl typ domu, kterému se říká dům s trojdílnou dispozicí. Právě takové domy vidíme při prohlídkách skanzenů jako je třeba ten v Přerově nad Labem. Středověká stavební tradice přetrvala až po první polovinu 20. století i ve Lhotě. Důkazem budiž též plány uložené na místním obecním úřadě (např. čp. 61 z roku 1907 či čp. 14 z roku 1916).

Plán čp. 14 z roku 1916 zobrazující tzv. dům s trojdílnou dispozicí včetně černé kuchyně, černě: zděné zdivo, červeně: roubená dřevěná konstrukce (archiv OÚ Lhota, plány a spisy stavební komise).

Vidíme na nich téměř ukázkové trojdílné domy. Do trojdílného domu se vstupovalo síní, z ní se pokračovalo na jednu stranu (typicky štítovou) do světnice s pecí, na opačnou stranu pak do komory, příp. v historičtější době do chléva. V zadní části síně se nacházela tzv. černá kuchyně, jak ji tušíme ještě na plánu čp. 14 z roku 1916 (naproti tomu na plánu čp. 61 z roku 1907 ji už postrádáme).

Černá kuchyně u roubených staveb bývala hlavní zděnou konstrukcí (někdy i jedinou zděnou). Zbytky černé kuchyně vidíme unikátně zachycené na snímku čp. 12 z doby probíhající demolice tohoto objektu na počátku 60. let 20. století. Dobře patrný je vstupní klenutý prostor,

Černá kuchyně zachycená během demolice čp. 12, 1960 (archiv OÚ Lhota, foto Miroslav Gottlieb).

klenba a stále ještě stojící komín.

Na starých snímcích Lhoty spatřujeme roubené konstrukce obytných i hospodářských budov, dřevěné vikýře, doškové střechy nebo také prkenné štíty (známé též jako tzv. lomenice). Na snímcích jsou tyto lomenice někdy zakončeny kabřincem, což je malá, více či méně zdobná šindelová stříška při samém vrcholu štítu. Pokrytí celých střech šindelem (dřevěné destičky) se prozatím nepodařilo bezpečně prokázat. Naproti tomu doškových (slámové či rákosové snopky) střech je zachyceno dost.

V historické architektuře Lhoty měly své pevné místo nejen roubené konstrukce nebo doškové střechy, ale také dřevěné ploty či v případě těch nejbohatších a nejvýstavnějších usedlos-

tí i zděné, klenuté brány. Ve Lhotě jsou známy dvě – dosud stojící v čele návsi při čp. 1 a již zbořená při čp. 2.

Nezapomeňme na ještě jednu drobnou solitérní stavbičku. Je jí zvonička. K rozšíření zvoniček přispěl zejména ohňový patent Marie Terezie z roku 1751, který mezi mnohým nařizoval, aby v každé obci bylo dostupné zvonění na poplach. Kde neměli kostel se zvonicí, museli se zařídit tak, že si zřídili alespoň jednoduchou zvoničku (klidně postačilo pouhé zavěšení zvonu na strom). Ve Lhotě nařízení zjevně splnili. Nejstarší zmínku o zvoničce máme v kronice rodu Houšteckých: „1764 dne 12. prosince je dávanéj novej zvoneček na jeřáb v Lhotě.“ Zvoničku v podobě z doby kolem přelomu 19. a 20. století máme zachycenu již na fotografii. Museli jsme ji notně zvětšit, a obrázek tak není ostrý, pro představu však postačí. Vidíme jednoduchou sloupovou zvoničku se zvonom umístěným v rozsoše kryté šindelovou stříškou. Tato zvonička stála ještě na počátku 20. století a předcházela té současné zděné. Špatnou čitelnost podoby staré zvoničky na snímku zhoršuje předsazený dřevěný kříž. Zvony to v minulosti neměly lehké, zejména obě světové války jim daly zabrat (ve Lhotě nepřežily ani jednu). Zvon obnovený po té první nesl nápis: „I. W. K.“ s letopočtem: „1921“ odkazujícím na rok jeho odlití. Vážil 22 kg.

Sloupová zvonička s předstojícím dřevěným křížem, kolem 1910? (archiv OÚ Lhota, pohlednice).

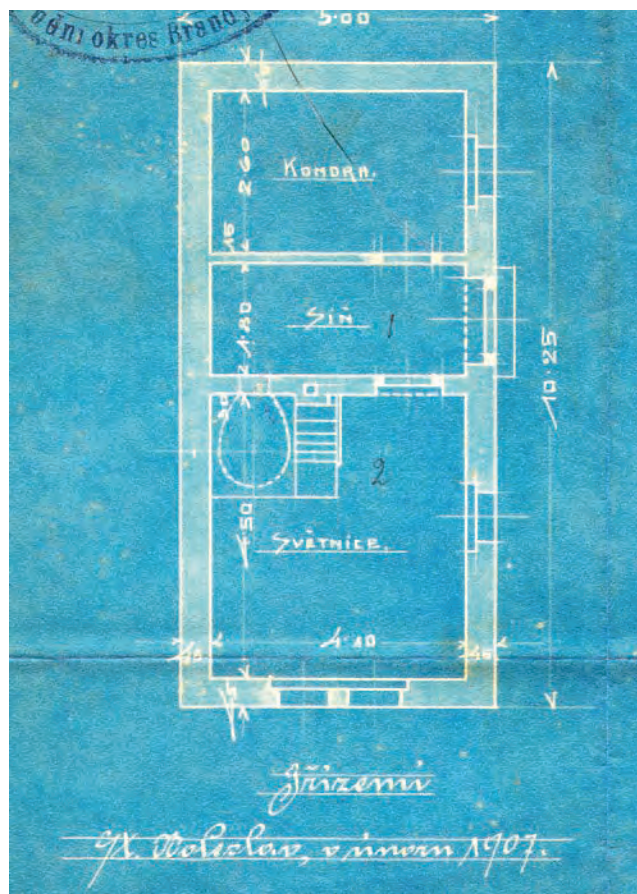
Čp. 7 s prkenným štítem a na boku patrnou roubenou konstrukcí, 1974 (archiv OÚ Lhota, fotoalbum č. IX).

Čp. 11, 1987 (archiv OÚ Lhota, Kronika VII. sjezdu Lhot a Lehot konaného ve Lhotě okres Mělník 3.-5. července 1987).

Blíže neznámý lhotecký roubený domek s doškovou střechou a prkenným štítem zakončeným kabřincem, 1. polovina 20. století (archiv OÚ Lhota).

Plán čp. 61 z roku 1907 zobrazující tzv. dům s trojdílnou dispozicí ovšem již bez černé kuchyně (archiv OÚ Lhota, plány a spisy stavební komise).

Sport se stal fenoménem 20. století. Počátek kolektivního tělocvičného cvičení ve Lhotě snad můžeme spojit se založením lhoteckého Sokola roku 1920. Základem klukovských kolektivních her ovšem býval fotbal a hokej (studenější zimy přeci jen umožňovaly tento sport ještě nárazově provozovat i bez umělého ledu). Nemuselo se vždy nutně jednat o organizovaný sport s pravidelnými soutěžemi, ale třeba v případě fotbalu i hokeje se zde skutečné mužstvo podařilo sestavit. Hokej se hrál již přinejmenším za druhé světové války (jistě poslední dvě válečné zimy). Z dopisu SK Lhota adresovaném v září 1944 místnímu zastupitelstvu nepřímě vyplývá, že v sezoně 1943/1944 bylo snad hokejové hřiště zřízeno na hřišti fotbalovém. Budovat toto hřiště uměle právě tam se ukázalo nerentabilní (s ohledem na charakter polabských zim a vzdálenost vodního zdroje), a tak výboři žádali obec o návesní rybník, kde při příchodu mrazů bylo mnohem snazší rychle vytvořit hrací plochu. Po válce organizovaný hokej patrně ustal. V padesátých letech však proběhl pokus o jeho vzkříšení. První zápas oddílu ledního hokeje Sokola Lhota v lednu 1954 ovšem nedopadl dobře. Za vše hovoří článek uveřejněný v Československém sportu.

Organizovaný hokej neměl ani zde, podobně jako v jiných obcích, dlouhého trvání. Později se již hrálo jen neformálně mezi partami školních hochů. Václav Kratochvíl vzpomíná, jak se takové mače v 60. či 70. letech 20. století domlouvaly v autobuse cestou ze školy ve Staré Boleslavi: „Co já si vzpomínám, nejvíce se hrálo s klukama ze Sudova Hlavna. Jednou u nich, podruhé u nás. Měli na návsí taky takový kal jako my. Kluci z Hlaven jezdili ze školy stejným autobusem jako my, takže když mrzlo, snadno jsme se dohodli i dopravili na sjednané místo.“

S fotbalem to bylo obdobné. Snímky naznačují, že se hrál rovněž organizovaně v období kolem druhé světové války (viz se sklopenými hlavami povinně hajlující fotbalisté). Když se v poválečné éře zdejší fotbal rozpadl, hrávali někteří místní

Proč sportujeme?

Z oddílu ledního hokeje Sokola Lhota v okrese Brandýs nad Labem přišel redakci zajímavý a upřímný dopis, ve kterém se píše, že jejich malá jednota se přihlásila do okresní soutěže v ledním hokeji. První utkání sehrálo družstvo 5. ledna večer na kluzišti Sokola Záryby s tamním mužstvem. Lhota prohrála 2:5. V dopise je dále: »Rozhodčím byl příslušník našeho soupeře. Měl asi svá pravidla. Pravidlo o postavení mimo hru platilo pouze pro nás. Jednu dosaženou branku nám neuznal přes námitky brankového rozhodčího. Za surový zákrok na našeho brankáře domácího hráče nevytloučil. Naši hoši jsou roztrpčeni a byl vysloven i požadavek upustit od dalších zápasů okresní soutěže.« — Redakce těžko se může vyslovit k výkonu rozhodčího, zda rozhodoval správně nebo nesprávně. Ale chceme říci svůj názor k závěrečné větě v dopise. Proč, soudruzi, chcete hodit flintu do žita? Proto, že jste v prvním utkání, třeba nespravedlivě, prohráli? Přece nesportujeme jen kvůli soutěžím! Soutěž a vítězství v soutěžích jsou významným prostředkem v naší tělovýchovné činnosti. Nejsou však cílem. Sportujeme proto, abychom utužili své zdraví. Samozřejmě, že rozvoj naší tělovýchovy tak jako všechno ostatní na světě se neobejde bez obtíží. Naši povinnosti je překonávat překážky, pomáhat ke zlepšení. To je také vaši povinnosti. Víme dobře, že máme nedostatek kvalitních rozhodčích. Ale rozhodčího vám nevymyslí ani krajský výbor. Ti musí vyrůstat z jednot a oddílů, tedy i z vaší jednoty. K úrovni rozhodčích přispějí ukáznění hráči i spravedlivá kritika. Ne na kluzišti, ale v besedě po utkání nebo v příslušném orgánu na okrese. Základním měřítkem pro naši činnost však nesmějí být jen body v soutěži, ale především příprava k práci a obraně.

Článek Proč sportujeme, Československý sport, 1954, roč. 2, č. 7 z 16. ledna, s. 2.

v okolí – např. ve Staré Boleslavi nebo Kostelním Hlavně. Václav Kratochvíl zmiňuje ještě žákovský fotbal, který zde byl nakrátko pěstován pod vedením trenérů Jaroslava Kratochvíla a Oldřicha Kolínského koncem 80. let po vybudování hřiště na kraji obce (přes silnici naproti dnešní restauraci U Blanky). Šatny byly zřízeny ve vyřazeném železničním vagonu. Pro převoz dětí na zápasy poskytl autobus JZD. A nevynechává ani recesistická utkání z posledních desetiletí, např. zápasy Václavů proti zbytku Lhoty nebo ženských družstev.

Pro sport je třeba upravených herních ploch, hřišť. Původní fotbalové a obecně sportovní hřiš-

tě se nacházelo v prostoru mezi dnešními ulicemi Nová, Příčná a Boleslavská. Další dvě hřiště (na volejbal, nohejbal...) měla následně vzniknout jižně od ulice Příčná. Hřiště byla později zrušena a plocha nakonec roku 1974 přeměněna na stavební parcely a zastavěna. V roce 1987 bylo hřiště pro hraní kopané a další aktivity vyžadující prostor zřízeno na kraji obce vlevo od silnice na Dřísy (stojíme ve směru ven z obce). Časem nastalo další stěhování. V roce 2000 se hřiště přesunulo hned naproti na druhou stranu silnice, kde ho nalezneme dosud.

Lhotečtí hokejisté na ledové ploše na fotbalovém hřišti u lesa, 40. léta 20. století, snad zima 1943/1944 (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Lhotečtí hokejisté na Velkém kalu, 40. léta 20. století, snad zima 1944/1945 (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Lhotečtí hokejisté na Velkém kalu, 40. léta 20. století, snad zima 1944/1945 (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Lhotečtí hokejisté na Velkém kalu, 40. léta 20. století, snad zima 1944/1945 (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Podpisy výborů a razítko SK Lhota, 1944 (SOKA Mělník, Archiv obce Lhota, Spisy /1900-1945/, Žádost SK Lhota ve věci pronajmutí obecního rybníka z 5. 9. 1944).

Lhotečtí žáci na hřišti u lesa, v pozadí čp. 80, 40.-50. léta 20. století (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Povinně hajlující fotbalisté před fotbalovým zápasem, 1939-1945 (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Budování či úprava hřiště u lesa, 30.-40. léta 20. století (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Lhotečtí muži na hřišti u lesa, v pozadí stodoly čp. 36 a 22, 40.-50. léta 20. století (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Sokolové na hřišti u lesa, 1945, (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Sokolové na hřišti u lesa, 1945 (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Stolní tenis na dvoře čp. 1, 30. léta 20. století (soukromý archiv rodiny Pilařovy).

Recesistické utkání lhoteckých žen, 1987 (archiv OÚ Lhota).

Žáci Lhoty, 25. srpna 1990 (archiv OÚ Lhota).

DETEKTOROVÝ PRŮZKUM LESA

Nalezený bronzový knoflík,
17.-18. století?.

V rámci projektu „Staré cesty v Polabí“ domluveném mezi brandýským Oblastním muzeem Praha-východ a Městským muzeem v Čelákovících zajišťuje brandýské muzeum mimo jiné i výzkum a dokumentaci dávných cest v lesích v okolí Staré Boleslavi. Projekt s prozatím plánovanou dobou trvání 2020-2025

čerpá z archivních, kartografických, geologických a dalších pramenů a využívá též výsledků sondáží provedených pomocí detektorů kovů s využitím spolupracujících hledačů.

Mezi nejzajímavějšími nálezy učiněnými ve staroboleslavských lesích patří bezesporu kovové hroty šípů do kuší (např. v prvních měsících roku 2021 získalo muzeum sedm takových hrotů z k. ú. Otradovice). Datovat je lze do širokého časového rozpětí 14.-16. století. Jelikož dané místo sloužilo již od hlubokého středověku loveckým radovánkám šlechty i českých panovníků (jejichž výsostným loveckým územím se předmětné lesy nakonec staly po konfiskaci zdejších majetků Krajířů z Krajku roku 1547), lze předpokládat spojitost současných nálezů s lovem zvěře (střely, které minuly svůj cíl a nebyly dohledány). Přítomnost těchto hrotů rozhodně není v boleslavských lesích vzácností, byť z k. ú. Lhota prozatím o žádném nevíme. Nepřítomnost hrotů na „lhoteckém území“ může souviset buď se současným nedostatečným stavem poznání, nebo i s místem loviště (předpokládáme jej zejména v blízkosti řeky Jizery, kde se rovněž mezi dnešním Novým Vestcem a Otradovicemi nalézal lovecký zámek Rudolfa II. zničený za třicetileté války.

V případě dosavadní prozkoumanosti lesního prostředí k. ú. Lhota jsme dosud ve spolupráci s hledači kovů a místními občany provedli pouze jednodenní hledací kampaň, a to v sobotu 5. března 2022. Zaměřili jsme se na dvě lokality – první (V pecích) související s blízkým okolím švédského tábora z třicetileté války u Staré

Průzkum lesa, 5. března 2022 (foto Martin Hůrka).

Boleslavi, druhou (jihovýchodně od Jezera) mající spojitost s těžbou pryskyřice z borovic a se smolařením, tedy historickým lesním řemeslem, které bylo ve 20. století podvkráte oživeno i ve Lhotě.

Nálezy ze druhé lokality spojené se smolařením spočívaly v kovových plíšcích pro svod pryskyřice a drátků pro připevnění nádoby na zachycení pryskyřice. Podrobnosti o zdejším smolaření podává následující „okénko“ přírodovědce a zahradníka Petra Jirase. Z nálezů z první lokality zmiňme části dvou podkov v lese pracujících hospodářských zvířat, hřeb nebo bronzový knoflík o pravděpodobném stáří snad 200 či 300 let. Spojitost s třicetiletou válkou při tomto průzkumu při nejjižnějším výběžku lhoteckého katastru při vyvýšeninách v lokalitě V Pecích (též Spálené pece) prokázána nebyla. Měli jsme však málo času a na místo se budeme chtít vrátit. Určité výsledky z hlediska existence švédského tábora u Staré Boleslavi v letech 1639-1640 přináší právě probíhající archeologický výzkum zajišťovaný Ústavem archeologické památkové péče středních Čech v trase budovaného obchvatu Staré Boleslavi, stejně jako starší nálezy učiněné hledači kovů. V souhrnu se již jedná o stovky kusů, které by mohly mít souvislost s přítomností několikatisícového vojska ve zdejším kraji před téměř 400 lety. Pokud máte jakoukoli informaci či předmět, který se k pojednanému tématu vztahuje, prosíme, abyste o tom dali vědět komukoli z vyjmenovaných zúčastněných.

SMOLAŘENÍ U LHOTY

K ne moc známým historickým (a také přírodovědným) památkám Lhoty patří skupina aktuálně identifikovaných deseti „smolných“ borovic jihovýchodně od lhoteckého Jezera. Jsou to pamětníci 2. světové války, ale i jednoho z velmi starých lesních řemesel – smolaření, které se u nás již téměř neprovozuje.

Lhotecké „smolné“ borovice (borovice s lizinou pro těžbu pryskyřice) byly nařezávány k odběru pryskyřice v období 2. světové války (nejspíše v letech 1940 – 1945, nebo jen některé tyto roky v daném intervalu). V druhoválečných letech bylo novodobé smolaření v naší republice provozováno asi v největší míře. A to pro účely třetí říše. Jednalo se o stovky tisíc stromů v různých regionech dnešní ČR. Řada lokalit se nacházela i v Polabí, přičemž deset zmíněných lhoteckých borovic je jenom malý zlomek jejich někdejšího počtu. Jako staré a často neperspektivní stromy jsou totiž těženy lesníky.

Lhotecké „smolné“ borovice

Stáří těchto stromů bude kolem 170 let, protože ke smolaření byly borovice lesní využívány nejspíše v mytním věku, který je kolem 90 let (aby těžba pryskyřice co nejméně ovlivnila kvalitu dřeva celého stromu, a mohl tak být za pár let po těžbě smýcen). K jejich smýcení ale z neznámých důvodů nedošlo (možná narušené dřevo ztratilo část své obchodní hodnoty).

Stromy jsou různého průměru kmene, ale mají podobně dlouhou lizinu (místo na kmeni zbavené kůry, se zářezy pro odběr pryskyřice). Ta je dlouhá kolem 160 cm. Dle délky a charakteru lizin a počtu šikmých zářezů to vypadá, že stromy byly ke smolaření používány kolem 3,5 – 4 let. Zdá se, že nejdříve 3 – 3,5 let směrem k patě stromu; a když se jí „smolaři“ přiblížili na přibližně 15 cm, začali těžit v horní části kmene (nad původním začátkem). Tomu odpovídá i umístění svodného plíšku v horní části liziny (viz obrázek). Tato „horní“ těžba byla ukončena do jednoho roku.

Na stromech u Lhoty můžeme stále ještě najít již zmíněné svodné plíšky na pryskyřici. Původně byly na nich připevněny drátky a „látka“. Dle nálezu ze soboty 5. března 2022, který byl učiněn Milanem Tlustým pomocí detektoru kovů, se v tomto konkrétním případě jednalo o kůži, nebo materiál na bázi azbestu. Drátky s „látkou“ držely keramický kalíšek pro sběr pryskyřice. Kalíšky se do dnešních dnů nedochovaly, ale drátky a svodné plíšky s „látkou“ je možné v okolí stromů s pomocí detektoru najít stále. Navíc je u stromů dodnes možné spatřit polorozpadlý kovový soudek, který sloužil ke sběru pryskyřice z kalíšků (o rozměrech 44,5 x 23 cm).

Jedna z borovic využitých ke smolaření jihovýchodně od Jezera, 2022 (foto Ivana Štechová).

Smolaření v našem regionu

V našem regionu můžeme najít řadu míst, kde se doposud zachovaly stromy používané pro sběr pryskyřice. Kromě stromů používaných ke sběru za 2. světové války, jsou v okolí i stromy používané v 70. letech 20. století, kdy náš stát chtěl být soběstačný i co se této suroviny týče. Těžba tehdy masověji a organizovaně probíhala asi jenom rok, nebo dva (v Polabí se zdá, že jen jeden rok), a jelikož dál neprobíhala, lze předpokládat, že byla jako nerentabilní zrušena. Jednalo se současně o poslední období, kdy se u nás ve větším měřítku smolařilo z živých stromů. Dnes se již jen výjimečně z léčebných důvodů odebírá březová míza, jinak přírodní pryskyřici většinou nahradily pryskyřice umělé.

Pracovníci těžící pryskyřici v 70. letech byli dle pamětníků celkem slušně finančně motivováni (zejména již vysloužilí lesníci), na rozdíl od smolařů z doby smolaření za 2. světové války, které zajišťovaly tehdejší ústavy práce.

Mapa známých ploch s výskytem borovic poškozených smolařením v blízkosti Lhoty (podkladová mapa portálu www.mapy.cz).

Jak dle artefaktů odlišíme těžbu pryskyřice v 70. letech a za druhé světové války? V 70. letech byly používány jiné svodné plíšky a ke sběru pryskyřice sloužily skleněné (průhledné) kalíšky (sklenice).

Zdejší dosud identifikované lokality s výskytem „smolných“ borovic jsou znázorněny v přiložené mapce.

Předměty užívané k těžbě pryskyřice v 70. letech 20. století nalezené v okolí Staré Boleslavi (OMPv, historická sbírka, inv. č. HIS 6943).

Židovské ženy při práci v lese (vybírání smoly) u Staré Boleslavi, počátek 40. let 20. století (OMPv, sbírka písemností a tisků, inv. č. FOT 69/81).

ZDROJE A LITERATURA

HOSPODY A KRÁMKY

- Státní okresní archiv Mělník, Archiv obce Lhota, Počet obecní (1821-1866).
- Státní okresní archiv Mělník, Archiv obce Lhota, Kronika obce Lhota (1924-1944).
- Státní okresní archiv Mělník, MNV Lhota, Spisy 1945-1990, Nález ONV v Brandýse n. L. ve věci překročení policejní zavírací hodiny hostinským Václavem Musilem, Lhota čp. 13 (11. 6. 1951).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Dražební podmínky ke dražbě obecního domku čp. 16 (8. 10. 1908).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Kronika obce Lhota (1945-2004), záznamy z konce 80. let a z 90. let 20. století [pozn.: Bude předáno do Státního okresního archivu Mělník.].
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Dopis MNV Lhota na ONV ve věci prodeje Jednoty ve Lhotě (12. prosince 1952).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Plány přístavby krámků k domu čp. 42 (1933 a 1946).
- Soukromý archiv Miroslava Novotného, Pomocná kniha k živnosti Miroslava Houštického (zal. 1927).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Dražební podmínky na pronájem obecního kupeckého krámu ve Lhotě (1. 5. 1899).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Protokol k povolení novostavby čp. 19 manželů Petrových (18. 10. 1904).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Plán na adaptaci domu čp. 19 Jiřího Kolínského (1957).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Protokol s plánem na novostavbu čp. 45 (26. 4. 1899).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Protokol k povolení přístavby kupeckého krámu při čp. 45 Emila Houštického (4. 12. 1911).
- Vzpomínka Jaroslava Pecha na řeznictví v čp. 42, 23. 5. 2022.

VZPOMÍNKY NA ŘEMESLNÍKY A ŽIVNOSTNÍKY

- Státní okresní archiv Mělník, Archiv obce Lhota, Spisy (1900-1945), Vyhláška o konané dražbě kovárny (6. 12. 1926).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Protokol dražby kovárny (16. 7. 1893).
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Dražební podmínky na pronájem obecní kovárny ve Lhotě (1. 4. 1909).
- Vzpomínky Dagmar Gruberové, roz. Nezbedové, na živnostníky a řemeslníky, 2022.
- Vzpomínky Dagmar Gruberové, roz. Nezbedové, na Františka Peprného a Emilii Nezbedovou, 2013.
- Vzpomínky Aleny Kučerové na řemeslo dědečka a kořeny techniky perforování, 28. 4. 2022.

OBECNÍ ZAMĚSTNANCI

- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise, Protokol ze schůze obecního výboru ve Lhotě (19. 4. 1900).
- Státní okresní archiv Mělník, Archiv obce Lhota, Spisy (1900-1945), Dopis F. Špačka obecnímu zastupitelstvu ve Lhotě ve věci žádosti o definitivní službu, kterou měl disponovat údajně již od roku 1919, ale dosud ji nemá (1. 3. 1928).
- Státní okresní archiv Mělník, Archiv obce Lhota, Spisy (1900-1945), Smlouva o opatření a chování veřejného pleménika (býka) uzavřená mezi lhoteckou obcí a J. Houštickým (10. 5. 1939).
- Státní okresní archiv Mělník, Archiv obce Lhota, Spisy (1900-1945), Smlouva o umístění obecního pleménika (kance) uzavřená mezi lhoteckou obcí a A. Kolínským (1. 5. 1943).
- Státní okresní archiv Mělník, Archiv obce Lhota, Zápisy ze schůzí zastupitelstva (1902-1954), zápisy z 2. 5. 1941 a 16. 5. 1941.

- Státní okresní archiv Mělník, MNV Lhota, Spisy 1945-1990, Dopis MNV Lhota ONV v Brandýse n. L. ve věci obecního bubeníka (8. 10. 1951).
- Regionálně historický a rodopisný web Libuše Švecové, roz. Kettnerové, dostupné online: <https://lhotanadlabem.estranky.cz/clanky/trivialni-skola-ve-lhote> (cit. 15. 5. 2022). L. Švecová vycházela při sestavování přehledu z materiálů uložených v SOA v Praze, fond Kapitula sv. Kosmy a Damiána Stará Bolešlav, spis Triviální škola ve Lhotě (1841).
- Regionálně historický a rodopisný web Libuše Švecové, roz. Kettnerové, dostupné online: <https://lhotanadlabem.estranky.cz/clanky/soupis-lidu-v-r.-1805.html> (cit. 15. 5. 2022). L. Švecová vycházela při sestavování přehledu z materiálů uložených v SOA v Praze, fond Vs Brandýs n. L., inv. č. 215, Soupis lidu (1805).
- Vojta BENEŠ, Proč ponocný ve Lhotě již netroubí. Naše Polabí 6/1, 1929, s. 6n.
- KALIVODA-LHOTÁK, Ponůcka. Naše Polabí 6/7, 1929, s. 103-105.
- Pavel ŠTĚPÁN, Apelativa lísa a přelízka v pomístních jménech v Čechách. Naše řeč 88/2, 2005, s. 83-91.

CHALOUPKY JAKO VE SKANZENU

- Státní okresní archiv Mělník, Rodinný archiv Houšteckých, Kronika rodu Houšteckých (1756-1882), s. 14.
- Archiv Obecního úřadu Lhota, Plány a spisy stavební komise.
- dostupné historické fotografie

SPORT

- Archiv Obecního úřadu Lhota, Kronika obce Lhota (1945-2004), záznamy z konce 80. let a z 90. let 20. století [pozn.: Bude předáno do Státního okresního archivu Mělník.]
- Státní okresní archiv Mělník, Archiv obce Lhota, Spisy (1900-1945), Žádost SK Lhota adresovaná obecnímu zastupitelstvu ve Lhotě ve věci pronajmutí obecního rybníka pro nadcházející zimní sezonu (5. 9. 1944).
- Proč sportujeme?, Československý sport 2/7, 16. ledna 1954, s. 2.
- Ludvík LOYDA – Kamila LOYDOVÁ, Sokolská župa Barákova (1898-1998), Praha 1998, s. 126.
- Vzpomínky Václava Kratochvíla, květen 2022.

SMOLÁŘENÍ

- <http://www.brdskelisty.cz/historie-a-mistopis/smolareni-a-vyroba-dehtu.html> (cit. 6. 5. 2022).
- <https://www.litosice.cz/inpage/tezba-pryskyrice> (cit. 6. 5. 2022).

Vydala: Obec Lhota ve spolupráci s Oblastním muzeem Praha-východ © 2022

Autoři: Ivana Kratochvílová - Martin Hůrka (prvních 5 okének), Martin Hůrka (Detektorový průzkum lesa), Petr Jiras (Smolaření u Lhoty)

Grafická úprava a sazba: Olga Fábry

Náklad: 150 ks

- Fotografie na přední straně obálky: čp. 35 rodu Jirmusů, počátek 20. století (soukromý archiv rodiny Jirmusovy).
 - Fotografie na straně 1: vpravo dům čp. 23, před ním odbočka k tzv. přelízce, dnes ulice K Lesnu, 1926-1939 (archiv OÚ Lhota).
 - Fotografie na zadní straně obálky: neznámý lhotecký dům (soukromý archiv rodiny Pilařovy).
- Výzva pro čtenáře: poznáte-li jej, dejte, prosím, vědět autorům či na obecní úřad.

